

Список використаних джерел:

1. Право дітей на освіту: Ужгородська районна державна організація.
2. Освіта в умовах воєнного стану: освітній омбудсмен України: URL: <https://eo.gov.ua/osvita-v-umovakh-voiennoho-stanu/2022/04/1>
3. Діти та збройні конфлікти: нормативно-правова база. War Childhood Museum Ukraine. URL: <https://warchildhood.org/ua/children-and-armed-conflict-legal-framework/>
4. Навчання під час війни: чого очікувати школярам і їхнім батькам. URL: <https://chas.cv.ua/zakon-pravo/108979-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8-%D1%87%D0%BE%D0%B3%D0%BE-%D0%BE%D1%87%D1%96%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8.html>

Хандій К. В., здобувач ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту № 2 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сьох К. Я., доцент кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ ЯК ПОЧЕСНИЙ КОНСТИТУЦІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК ГРОМАДЯНИНА УКРАЇНИ

Військова агресія Російської Федерації проти України є найболючішою темою сьогодення, у зв'язку з чим конституційний обов'язок захисту Вітчизни набув особливого значення для кожного громадянина України, став справою честі, прикладом самовідданості, героїзму та мужності.

Відповідно до статті 65 Конституції України захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Аналіз змісту цієї статті дозволяє виокремити три конституційні обов'язки: 1) обов'язок захищати Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність; 2) обов'язок шанувати державні символи України; 3) обов'язок відбувати військову службу. Крім того, за своїм змістом ч. 1 ст. 65 Конституції України тісно пов'язана з ч. 1 ст. 17, яка визначає, що «захист суверенітету і територіальної цілісності України,

забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу» [1].

Захист Вітчизни передбачає обов'язок кожного військовозобов'язаного громадянина країни стати на її захист у випадку зовнішнього збройного нападу, офіційного оголошення війни чи загальної мобілізації. Однак захист Вітчизни – це не лише її оборона. Це також і стан захищеності державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу, законних інтересів держави та прав громадян від посягань з боку окремих організацій, груп та осіб, це відповідний рівень громадського порядку та громадської безпеки, збереження національної культури та ін. [2, с. 488]. Окрім захисту Вітчизни, ч. 1 ст. 65 Конституції України передбачає обов'язок шанувати державні символи України, які є проявом суверенітету нашої держави та закріплені ст. 20 Конституції України.

Згідно з ч. 2 ст. 65 Конституції України обов'язок захисту Вітчизни має ще один невід'ємний аспект – обов'язок громадян відбувати військову службу відповідно до закону. Військова служба є державною службою особливого характеру, що пов'язана з виконанням громадянином України загального військового обов'язку і службою у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, створених відповідно до чинного законодавства, а також у правоохоронних органах спеціального призначення та Державній спеціальній службі транспорту, посади яких комплектуються військовослужбовцями. Обов'язок відбувати військову службу не поширюється на іноземних громадян та осіб без громадянства, які постійно або тимчасово проживають на території України [5]. Порядок проходження громадянами України військової служби визначається Законом України від 25 березня 1992 року “Про військовий обов'язок і військову службу” та регулюється іншими нормативно-правовими актами.

Варто зазначити, що громадяни України мають право на заміну виконання військового обов'язку альтернативною (невійськовою) службою згідно з положеннями Конституції України та Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу». Між тим, ч. 3 ст. 4 Закону «Про свободу совісті та релігійні організації» передбачає, що ніхто не може з мотивів своїх релігійних переконань ухилятися від виконання конституційних обов'язків. Заміна виконання одного обов'язку іншим з мотивів переконань допускається лише у випадках, передбачених законодавством України [6]. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» не конкретизує випадків заміни виконання одного обов'язку іншим з мотивів релігійних або інших світоглядних переконань. У свою чергу, ч. 4 ст. 35 Конституції України наголошує, що в разі, якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою [1]. Вказане право також продубльовано в ч. 4 ст. 1 Закону України «Про військовий обов'язок і

військову службу». Так, відповідно до ст. 1 Закону України «Про альтернативну (невійськову) службу» альтернативна служба є службою, яка запроваджується замість проходження строкової військової служби й має на меті виконання обов'язку перед суспільством. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження права громадян на проходження альтернативної служби із зазначенням строку дії цих обмежень. Також право на альтернативну службу мають громадяни України, якщо виконання військового обов'язку суперечить їхнім релігійним переконанням і ці громадяни належать до діючих згідно з законодавством України релігійних організацій, віровчення яких не допускає користування зброєю. На альтернативну службу направляються громадяни, які підлягають призову на строкову військову службу і особисто заявили про неможливість її проходження як такої, що суперечить їхнім релігійним переконанням, документально або іншим чином підтвердили істинність переконань та стосовно яких прийнято відповідні рішення [4].

Віруючі особи, які в силу своїх релігійних переконань не можуть захищати державу зі зброєю у руках, мають право на альтернативну (невійськову) службу навіть під час воєнного стану. Однак є велика правова прогалина в Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», яка полягає в тому, що порядок проходження альтернативної служби військовозобов'язаними в особливий період законодавцем не встановлюється. Стаття 23 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» містить перелік випадків, коли військовозобов'язані не підлягають призову на військову службу під час мобілізації, однак жодного слова про альтернативну (невійськову) службу в ній не міститься. Актуальність цієї проблематики для України підтверджує й практика Європейського суду з прав людини — справи «Баятян проти Вірменії», «Бухаратян проти Вірменії», «Цатурян проти Вірменії», «Стефанов проти Болгарії», «Ерчеп проти Туреччини». Саме на підставі зазначених справ та в умовах недосконалості чинного законодавства українські суди виносять рішення на користь конституційних прав віруючих громадян України [3].

Сьогодні Україна та її громадяни стають безпосередніми творцями сучасної історії та є учасниками процесів, які мають надзвичайно велике значення для подальшого визначення своєї долі і світового порядку на планеті. Розуміння того, що захист Вітчизни – це священний і почесний обов'язок кожного громадянина, безумовно, наблизить нас до поставленої мети – перемоги України над *державою-агресором*.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

3. Конституція України. Науково-практичний коментар. Ред. кол.: В.Я. Тацій (голова ред. кол.), О.В. Петрішин (відп. секретар), Ю.Г. Барабаш та ін. 2-ге вид., переробл. і допов. Харків, 2011.
4. Морозов Є. Альтернативна (невійськова) служба для віруючих під час воєнного стану. *LexInform Юридичні новини України*. URL: <https://lexinform.com.ua/yuridychna-praktyka/alternatyvna-nevijskova-sluzhba-dlya-viruyuchykh-pid-chas-voyennogo-stanu/>.
5. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991 № 1975-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12#Text>.
6. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 №2233-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
7. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 № 987-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>